

פרק ראשון

קורבנות גברים במשפחה – האם יש תופעה כזו?

שרה בן-דוד*

הועדה קיבלה מנדט לעסוק בתופעת האלימות במשפחה לסוגיה השונים. לצורך ייעול העבודה ... החליטה הועדה להתמקד בשלבים הראשונים של העבודה בנושאים הקשורים לאלימות כלפי נשים ... [בהמשך] ירחיב הצוות את תחומי עבודתו ויבחן נושאים הקשורים לסוגי אלימות נוספים כגון, אלימות כלפי ילדים, כלפי קשישים, כלפי הורים ואחרים. (דו"ח הוועדה הבין-משרדית לטיפול בבעיית "האלימות במשפחה" 1998)

מבוא

התופעה של אלימות במשפחה, היקפה וחומרתה – על כל השלכותיה על חברי המשפחה – הופכים אותה לבעיה חברתית שראויה ואף זוכה להתייחסות רחבה במאמרים ומחקרים רבים. ואולם, במרבית המקרים ההתייחסות היא בעיקר לנשים המוכות ולגברים האלימים; מאמר זה מבקש להפנות את תשומת הלב למגדר הנאלם (ראו: באום, 2006) – גברים שהם קורבנות האלימות במשפחה או בזוגיות, ולזרות אור על תופעה שעד כה זכתה להתייחסות מוגבלת ביותר. חשוב להדגיש שאין הכוונה במאמר זה להמעיט או לשלול מכל בחינה שהיא את ההיקף והחומרה של אלימות זוגית כנגד נשים על ידי גברים, אלא לנסות לבחון מחדש את הנושא ואת האפשרות שלאלימות זוגית או לאלימות במשפחה פנים רבות, ובכלל זה, אלימות של נשים כנגד גברים.

אמנם, מחקרים רבים מצביעים על כך שהאלימות הזוגית אינה מצטמצמת לכדי אלימות גברית ולכדי קורבנות נשית, אלא שזוהי תופעה הדדית שבה לעתים האישה היא האלימה, לעתים הגבר, ובמקרים אחרים שניהם גם קורבנות וגם פוגעים (DeKeseredy & Perry, 2006; Kelly, 2003). עם זאת, התפיסה השלטת כיום בחוגים רבים בארץ ובעולם היא שהאלימות כנגד נשים היא עדיין אחת הבעיות החברתיות המרכזיות. ההתייחסות אל האלימות כלפי נשים היא כאל בעיה קריטית של בריאות הציבור, והמוכירה הכללית של ארגון "אמנסטי אינטרנשיונל" הגדירה אותה כ"סרטן שפוגע בליבה של החברה" (גור, 2006).

* פרופ', המחלקה לקרימינולוגיה, אוניברסיטת אריאל.

אלא שבה בשעה, קיימת התעלמות מהנושא של קורבנות גברים במשפחה. המובאה שבראש המאמר מדגישה היטב היבט זה: הוועדה החליטה להתמקד תחילה בנושאים שקשורים לאלימות כלפי נשים, ובהמשך – לנושאים שקשורים לאלימות כלפי ילדים, כלפי קשישים, כלפי הורים, ו... אחרים. מי הם האחרים – אין הדוח מפרט. תופעה זו אינה ייחודית לישראל, או לוועדות רשמיות הפועלות בה; גם מרבית המחקרים שבתחום האלימות במשפחה, בזוגיות או בקשר רומנטי (להלן: אלימות בזוגיות) עוסקים באישה כקורבן ובגבר כתוקפן, ובגורמים החברתיים שתומכים בקורבנותן של נשים (Smith, 1989). נוסף על כך, במדינות רבות המחקרים הממומנים בתקציבי ממשלה שמטרתם לעודד קביעת מדיניות בנושא האלימות בזוגיות, מתמקדים אך ורק בסכנה של היפגעות עקב אלימות בזוגיות שנשים רבות חשופות אליה (ראו למשל: Hoff, 2001), בעוד נושאים כמו אלימות כלפי בני משפחה אחרים – ואפילו כלפי ילדים – זוכים לתשומת לב מועטה, אם בכלל.

ההתעניינות בסוגיית האלימות במשפחה או בזוגיות החלה רק לקראת אמצע המאה הקודמת. לפני כשישים שנה איש לא הביע עניין בנושא זה, וגם מערכת אכיפת החוק נמנעה מלהתערב באלימות שבין בני זוג, כל עוד היא התרחשה בביתם הפרטי. רק בראשית שנות השבעים של המאה הקודמת החלו כמה נשים אמיצות להעלות בפומבי את הסוד הכאוב, של היותן קורבנות לאלימות מצד בן זוגן. קבוצות פמיניסטיות שהתלכדו סביבן, העניקו להן קול וגב פוליטי לפעול להעלאת המודעות לנושא ולחקיקה מתאימה. מאז, וכחלק מתפיסת העולם הפמיניסטית, התפתחה ההבנה שהאלימות כלפי נשים איננה תופעה שולית וייחודית של פגיעה באישה מסוימת, אלא היא תופעה חברתית הנושאת אופי פוליטי; כך, חלחלה ההכרה כי האלימות כנגד נשים בזוגיות מהווה מכשיר רבי-עוצמה שהגברים משמרים באמצעותו את המבנה החברתי הפטריארכלי הקיים, אוכפים את שליטתם על הנשים ומנציחים את עליונותם כמו את כניעותה או נחיתותה של האישה בחברה (גור, 2006; Dobash & Dobash, 1979). התפתחות זו עוררה התעניינות פוליטית ומחקרית, וחוקרים רבים בחנו את הנושא על מרכיביו השונים. לממצאי המחקרים בשילוב עם הפעילות של תנועות הנשים הייתה השפעה ניכרת – פוליטיקאים ומנהיגי דעת קהל הצטרפו לקבוצות הנשים, ובעקבות זאת נוצרה עשייה ופיתוח מגוון מענים: הוחל במימון ובהענקת שירותים לנשים מוכות (Fontes, 1999); התפתחה חקיקה בנושא; שופרו הטיפול וההתייחסות של מערכות אכיפת החוק לתלונות של נשים; ניזומו ונוסדו סוכנויות חברתיות; והוקמו מקלטים לנשים מוכות (ראו למשל: Straus, 2005; Victim Support, 1992).

לכאורה, היו ההתפתחויות המתוארות תהליך טבעי נוכח חלחולן של התפיסות הפמיניסטיות, והודות לפעילותן הנמרצת של תנועות הנשים הפמיניסטיות אשר הסבו את תשומת הלב לתופעת האלימות כנגד נשים והבהירו את הצורך להתייחס אליה ולממן את הטיפול בקורבנותיה (Whitaker, Haileyesus, Swahn, & Saltzman, 2007). ואולם, אחת התוצאות של התפתחות זו הייתה שמרבית המחקרים שעסקו באלימות בזוגיות התמקדו בעיקר בנשים כקורבנות ובגורמים החברתיים התומכים באלימות כנגד נשים בזוגיות, בהתעלם מהעובדה שבמסגרת יחסי משפחה או יחסים רומנטיים יש קורבנות מסוגים וממגדרים שונים (Smith, 1989). המחקרים התבססו בעיקר על נתונים לגבי מקרים

קיצוניים של אלימות כנגד נשים, ותמכו בתפיסה שכלל, האלימות בזוגיות מבוצעת על ידי גברים כנגד נשים (Whitaker et al., 2007). עקב כך, יש כיום מצבור רחב של מחקרים שמצביעים על האלימות בזוגיות כתופעה אוניטורית של אלימות כנגד נשים המתקיימת כחלק מהסדר החברתי הפטריארכלי, ושנועדה לשמר אותו (Dobash & Dobash, 1979). לתפיסה זו משמעויות חשובות: שלילת האלימות הנשית והקורבנות הגברית; הגבלה והצרה של מסגרת ההתייחסות החוקית והמעשית לאלימות בין בני זוג רק לגבר המכה אישה; והיעדר הכרה באלימות נשית בזוגיות כעובדה קיימת, ובהתאם – אי טיפול מצד רשויות החוק. ראוי, בהקשר זה, לצטט את ענת גור, אחת החלוצות בישראל בתחום הטיפול בנשים מוכות, בהרצאה שנשא בכנס בנושא ההתמודדות עם אלימות בישראל: "כאשר אנחנו מדברים על 'סכנות האהבה' העובדה האכזרית היא שהסיכון הנו באופן מובהק מגדרי. בעוד שגברים הנם בסיכון הרבה יותר גבוה לאלימות מגבר זר, נשים מסכנות את חייהן ואת אברי גופן מגבר אוהב או קרוב. כמעט כל המקרים של גברים הרוצחים נשים קורים בהקשר של יחסים אינטימיים מתמשכים, או במהלך התפרקותם" (גור, 2006).

גם כיום, למרות ההתעוררות שחלה בנושא, לא רבים הם החוקרים העוסקים בסוגיה של אלימות כנגד גברים במסגרת יחסים אינטימיים מסוג זוגיות או נישואין. אמנם, המחקר העכשווי מתמקד בגורמים לאלימות בזוגיות, ובמידת הסכנה שתפרוץ, אולם כמעט שאין התייחסות למספר הגבוה של גברים בסיכון לקורבנות במסגרת יחסים אלו, או שקיימת התעלמות מכך. בהקשר זה חשוב לציין כי גם תכניות ומחקרים שמוצגים כניטרליים מגדריים, דוגמת תכנית הגישור למניעת גירושים ואלימות זוגית בדנוור, קולורדו, מתייחסים אך ורק לצורך להגן על האינטרסים של נשים קורבנות; וכי למרות מספר גבוה של מיזמים מחקרניים שנערכים בחסות המוסד הלאומי למשפט בארצות הברית, אין ולו מחקר אחד שמתייחס לאלימות במשפחה של נשים כנגד גברים (Hoff, 2001). ייתכן שההתעלמות נובעת מההשפעות של התאוריות הפמיניסטיות, ולא מן הנמנע כי היא קשורה במספר הגבוה של נשים שנפצעו ונפגעו עקב אלימות במסגרת האינטימית (Straus, 2012). יש שנוטים להסביר זאת גם בהשפעתם של האגינדה המוסרית והתפקיד המקצועי של הפעילות הפמיניסטיות במרכזי הסיוע שבעטיים, הן אינן ערות לתפקידן בהטיה המגדרית של תפיסת האלימות בזוגיות, בחברה ובמוסדותיה (Straus, 2012). מבקרים חריפים דוגמת פונטס (Fontes, 1999) טוענים כי הגם שהתנועות הפמיניסטיות הפועלות כנגד אלימות בזוגיות שינו את ההתייחסות החברתית לנושא האלימות כנגד נשים, הן הפכו לתנועות **פוליטיות** פמיניסטיות במקום לתנועות המטפלות בקורבנות בזוגיות או במשפחה. מלבד זאת, אף שנוקפת לזכותן העובדה שסייעו לנשים רבות מאוד, הדבר בא על חשבונם של גברים, קורבנות לאלימות בזוגיות. לטענה זו מצטרפים גם אחרים שמציעים כי אחד הגורמים המרכזיים להסתרת האלימות הנשית או הקורבנות הגברית נעוץ במוטיבציה של התנועות הפמיניסטיות העוסקות בנושא של אלימות בזוגיות לגייס כספים לצורך מימון תכניות סיוע לטיפול באלימות במשפחה שמשרתות את הנשים (Gelles, 1994; Straus, 1998; Straus, 2012).

למרות הניסיונות לטשטש, להכחיש, להסתיר או לעוות את הנתונים, מצטברים מחקרים שמסקנותיהם מצביעות על כך שלעיתים תכופות אלימות בזוגיות היא הודנית, דהיינו גם גברים וגם נשים נוקטים אלימות כנגד בני ובנות הזוג שלהם (Whitaker et al., 2007).

יתר על כן, מתחילה להתגבש ההכרה כי האלימות שמבוצעת על ידי שני בני הזוג היא תופעה שכיחה למדי. הספרות מכנה תופעה זו בשמות "אלימות הדדית", "אלימות סימטרית", או "אלימות גומלין" (mutual violence, symmetrical violence, or reciprocal violence). חשוב להדגיש כי האלימות ההדדית שנוקט כל אחד מבני הזוג אינה בהכרח דומה או שווה במידת החומרה או בשכיחותה.

הגדרת אלימות בזוגיות ובמשפחה

אין בנמצא בספרות הגדרה מוסכמת של "אלימות בזוגיות". אף כי רוב ההגדרות מתייחסות למהות היחסים שבין הקורבן לתוקפן ולגיל הקורבן, הן שונות זו מזו, בין השאר נוכח תפיסת העולם של המחברים (בדרך כלל מחברות), או מפאת המטרה שלשמה נוסחה ההגדרה. גם אם חלק מההגדרות מנוסחות בלשון ניטרלית מגדרית, בהמשך המאמר או המחקר המחברים מתמקדים במפורש באלימות בזוגיות המופנית כלפי נשים; חלקם מציינים זאת, וחלקם מניחים זאת כמובן מאליו.

חלק מההגדרות הן רחבות ביותר. יש מחקרים שמגדירים אלימות במשפחה ככל עברה שמתרחשת בין בני משפחה, בתוך תא משפחתי או במשק בית, ללא ייחוד גיל או מגדר – בין שמדובר בתוקף ובין שמדובר בקורבן. אחת ההגדרות האלה מנוסחת על ידי זלצמן ועמיתותיה (Saltzman, Fanslow, McMahon, & Shelly, 2002, as cited in Williams, Ghandour, & Kub, 2008), ולפיה האלימות מוגדרת כהתעללות פיזית, מינית, פסיכולוגית או רגשית, או איום בהתעללות על ידי בן זוג נוכחי או בן זוג בעבר. המעניין בהגדרה שלהן הוא ההתייחסות לאלימות זו כהתעללות, וכנושא בעל משמעות קריטית לבריאות הציבור. הגדרה שונה ניסחו הרמל ונחשון-גליק (2002, עמ' 106), ולפיה "אלימות במשפחה מוגדרת כשימוש בכוח לא לגיטימי, פיזי, מיני ופסיכולוגי של בן משפחה חזק כלפי בן משפחה חלש ממנו. הכוח המופעל יכול להיות ברמות שונות של חומרה, תדירות, משך זמן הפעלה ותוצאות". אף כי הגדרה זו רחבה ביותר, יש בה התייחסות ליחסי הכוחות שבין המכה למוכה – "בן משפחה חזק כלפי בן משפחה חלש ממנו". אין הגדרה ברורה של מגדר בן המשפחה – החזק או החלש, וגם אין הגדרה של סוג החולשה או החוזק – פיזיים, נפשיים, מעמדיים או אחרים. בהמשך, נראה כי סוג זה של התייחסות עשוי לרמוז על הגבר כחזק ועל האישה כחלשה, או להוביל להתמקדות בהתייחסות מגדרית שכזו.

אמנם, הגדרות רחבות אחרות אינן מגבילות את סוג העברה, אך הן מתייחסות רק לבוגרים בני 18 ומעלה (Horton, 2008). בניגוד להגדרות אלו קיימות הגדרות מצומצמות יותר שמתייחסות אך ורק לעברות אלימות לסוגיהן, בעוד עברות אחרות, דוגמת עברות רכוש, אינן נכללות תחת ההגדרה של אלימות או של התעללות בזוגיות (Horton, 2008). ישנן גם הגדרות שמדרגות את ההתעללות בזוגיות: התעללות קלה שעל פי רוב לא תגרום לפגיעה חמורה – סטירות, דחיפות, תפיסות וצעקות, לעומת התעללות חמורה כנגד בן הזוג שעלולה לגרום לחבלה גופנית קשה, והכוללת חניקות, בעיטות ותקיפות באמצעות חפץ, סכין או אקדח (מור, 2008). יש שכוללים תחת ההגדרה של אלימות בזוגיות גם מניעת שינה,

תזונה וחום; מניעת טיפול תרופתי הולם; והתעללות מינית, כלכלית ומילולית (Tilbrook, 2010, & Dear, 2010). הגדרה מעניינת ביותר היא זו של וורדן (Worden, 2000), במאמרה שפרסם ה-NCJR (National Criminal Justice Reference Service) – אתר רשמי במימון הממשלה הפדרלית האמריקנית. ההגדרה כוללת ומנוסחת במדויק, ולכאורה ניטרלית מבחינה מגדרית. לפי הגדרה זו, אלימות בזוגיות היא איום או פגיעה פיזית, פסיכולוגית, מילולית או כלכלית שמכוונת כלפי מבוגר, בן זוג רומנטי, בין שמדובר בזוג נשוי, בין שבבני זוג בקשר קיים ובין שבקשר שהסתיים כבר. למרבה הצער, המשפט הבא בהגדרה חוזר ותוחם אותה לאלימות כנגד נשים: "מאחר שרוב מקרי האלימות ביחסים אלו מבוצעים על ידי גברים כנגד נשים בנות זוג או בנות זוג לשעבר, המיקוד של המדיניות והמחקר שייסקרו הוא לגבי אלימות כנגד נשים" (שם, עמ' 223).

להלן תפורטנה הגדרות נוספות שבהן מצוינים המונחים "אלימות" ו"התעללות" לחלופין, ואשר מתייחסות לסוגי הפגיעה ולאופייה:

- **התעללות פיזית:** האלימות הפיזית היא סוג ההתעללות שזוכה להתייחסות הרבה יותר בספרות מלבד התעללות מינית, ויש גם הכוללים בהתעללות הפיזית אלימות מינית. טילברוק ועמיתיו (Tilbrook et al., 2010) מגדירים אלימות פיזית כהתנהגות שגורמת כאב ופציעה, או שכוללת מניעה של שינה, חום או תזונה; מניעת טיפול רפואי נדרש; תקיפה מינית; אלימות כלפי רכוש או כלפי בעלי חיים; גרימת נכות; או גרימת מוות. הגדרה אחרת מתייחסת גם לרמות החומרה של ההתעללות הפיזית. על פי הגדרה זו, התעללות קלה כוללת מעשים שהסבירות שיגרמו כאב פיזי או פציעה חמורה נמוכה – כמו סטירות, דחיפות, תפיסות וכן הלאה. לעומת זאת, בהתעללות חמורה, הכוונה לפגיעות קשות שמסכות חבלה גופנית חמורה ובהן חניקה; תקיפה באמצעות חפץ, סכין או אקדח; וכן הלאה (מור, 2008). יש הכוללים תחת ההגדרה של אלימות פיזית גם איום באלימות, בין שהאיום הוא מילולי ובין שבלתי מילולי (Hegarty, Sheehan, & Schonfeld, 1999).
- **אלימות נפשית (רגשית או קוגניטיבית):** הגם שכל התעללות, מכל סוג שהוא, כוללת היבטים נפשיים, יש שמייחדים לסוג זה של אלימות התייחסות נפרדת. בהקשר זה, חשוב לציין כי ההגדרה של התעללות נפשית מבלבלת למדיי; יש חוקרים שמתמקדים בעיקר במרכיבים הרגשיים ונוקבים במושגים "התעללות נפשית" ו"התעללות רגשית" לסירוגין, ויש שטוענים כי ההתעללות הנפשית כוללת שני מרכיבים – מרכיב קוגניטיבי ומרכיב רגשי, וכי הם אינם בהכרח חופפים (ראו למשל: O'Hagan, 1995), שכן מטרת ההתעללות הקוגניטיבית היא לערער את ביטחונו של הקורבן במחשבותיו ובהגיונו, ואילו מטרת ההתעללות הרגשית היא להפחית את כבודו העצמי של הקורבן ואת תחושת הערך שלו (Corry, Pizzey, & Fiebert, 2001; Tilbrook et al., 2010).
- **אלימות מילולית:** התעללות מסוג זה חופפת על פי רוב – אם כי לא בהכרח – לאלימות הנפשית, ומוגדרת כהתנהגות שכוללת שימוש בשפה שנועד להשפיל, לבזות, להפחית בערך, לאיים או לשעבד (Tilbrook et al., 2010). האלימות המילולית באה לידי ביטוי, למשל, בצעקות ובעלבונות (Corry, Pizzey, & Fiebert, 2001).

- **אלימות מינית:** נכללת בחלק מההגדרות תחת הקטגוריה של התעללות פיזית, אולם מרבית החוקרים טוענים שיש להתייחס לסוג זה של התעללות כאל קטגוריה נפרדת. ההגדרה המקובלת כיום לאלימות מינית היא התנהגות מינית שכוללת כפיית יחסי מין חרף חוסר ההסכמה ובניגוד לרצון הקורבן (ראו גם: פיאמנטה, 2010). טילבורג ועמיתיו מוסיפים כי יש סיטואציות שבהן הקורבן מוכן לשתף פעולה עם הפעילות המינית כדי למנוע החמרה של התעללות. לטענתם, העובדה שאדם אינו מביע התנגדות, ואפילו "אומר כן", אינה בהכרח מצביעה על הסכמה (Tilbrook et al., 2010).
- **אלימות כלכלית או פיננסית:** התנהלות הכוללת מניעת צרכים בסיסיים מהקורבן; תפיסה או השתלטות על הכנסות או על רכוש; ומניעת האמצעים הנדרשים כדי להשתתף בחיים החברתיים (Tilbrook et al., 2010).
- **אלימות חברתית:** סוג זה של התעללות זוכה להתייחסות רבה. אלימות חברתית מוגדרת ככפייה של בידוד באמצעות פיקוח על הפעילויות החברתיות ועל ידי שלילת החירות, וזאת כדי ליצור תלות קיצונית של הקורבן (Lupri & Grandin, 2004).
- **אלימות רוחנית:** התעללות מהסוג הזה לא זכתה להתעניינות רבה בספרות. דהאן ולוי (Dehan & Levi, 2009; Tilbrook et al., 2010) מגדירים אלימות רוחנית כניסיון לפגוע בחיים הרוחניים של הקורבן, באמונה הדתית שלו או בשלמותו הרוחנית. הם מבחינים בשלוש צורות של התעללות רוחנית: גינוי הערך הרוחני של הקורבן, אמונותיו או מעשיו; מניעת ביצוע ריטואלים רוחניים על ידי הקורבן; והתנהלות הגורמת לקורבן להפר את הנורמות הרוחניות שלו.

סטארק (Stark, 2010) מעלה סוגיה מעניינת ושואל האם כל פעולה אלימה בזוגיות היא בהכרח בגדר התעללות. לדעתו, בכל האמור באלימות בזוגיות יש להשתמש במונח "התעללות" בזהירות רבה, שכן התעללות, על פי רוב, קשורה ליחסי כוחות בלתי שוויוניים, שבהם אחד הצדדים נושא באחריות ובעל סמכות ביחס לאחר כמו הורה וילדיו או מטפל ומטופליו. לעומת זאת, מאחר שיחסי הכוחות שבזוגיות הם על פי רוב שוויוניים, סביר כי אם ננקטת אלימות – היא תהיה הדדית, וזאת למעט מקרים של השתלטות אחד מבני הזוג על האחר. לדידי סטארק, זהו המקרה היחיד שבו ניתן להתייחס לאלימות כהתעללות בזוגיות. תנאי נוסף שסטארק מצביע לעצם ההתייחסות לאלימות כאל התעללות הוא חומרת הפגיעה: במקרה של פגיעה קלה, הוא שולל את ההגדרה של התעללות. מן הראוי לציין כי בהתחשב בכך שלגברים, על פי רוב, כוח פיזי רב יותר מאשר לנשים, רב הסיכוי שיגרמו פגיעה פיזית חמורה יותר מזו שביכולתן של נשים לגרום להם, ולפיכך הגדרה זו של אלימות בזוגיות כהתעללות, יוצרת איסימטריה מגדרית (ראו למשל: Straus, 1995). ייתכן שלהגדרה או לתפיסה זו יש תפקיד ולו חלקי בנטייה לייחס את הקורבנות הנגרמת בעטייה של אלימות בזוגיות בעיקר לקורבנות נשים, ואילו לגבי קורבנות גברים בזוגיות ההתייחסות היא כאל תופעה שולית.

מי התוקף ומי הקורבן באלימות בזוגיות

האלימות בזוגיות היא נושא עתיר מחקר, הכולל שימוש בשיטות מחקר רבות ושונות לבחינת הגורמים הקשורים בתופעה זו, ואולם עד כה, לא היה בריבוי המחקרים כדי לסייע בפתרון המחלוקות. לרוב, כאמור, זוכה הנושא של גברים כקורבנות לאלימות בזוגיות ליחס של הכחשה או של התעלמות. אחת הסוגיות השנויות ביותר במחלוקת היא עצם קיום התופעה, וקביעת שיעור הקורבנות הגברים באלימות המתרחשת בזוגיות ביחס לשיעור הנשים הנופלות קורבן לאלימות כזו (Migliaccio, 2002). עם זאת, מן הראוי לציין כי כבר בשנות החמישים של המאה הקודמת הועלה הנושא של אלימות כלפי גברים בזוגיות (Straus, 1993). אחת ההתייחסויות המחקריות האקדמיות הראשונות לתופעה של "בעלים מוכים", נזקפת לזכותה של סוזן שטיינמץ (Steinmetz, 1977, 1977-78). שטיינמץ טענה כי התופעה של בעלים מוכים דומה לזו של נשים מוכות, וכי תתהדיווח מתרחש דווקא במקרים של התעללות בגברים ולא לגבי התעללות בנשים. שטראוס, שהתייחס אף הוא במחקרו הרבים לתופעה (Straus, Gelles, & Steinmetz, 1980; Straus, 1997), נחשב לחלוץ החוקרים בתחום. פרסומיהם המדעיים של שטיינמץ ושל שטראוס בנושא זה זכו להדים רבים באמצעי התקשורת, ובעקבותיהם עמדו השניים במרכז של ביקורת חריפה הן מצד הקהילייה המדעית והן מצד תנועות הנשים. יתר על כן, שטראוס ושטיינמץ נודו על ידי התנועות הפמיניסטיות. במאמר מוסגר, שטראוס מציין כי חש הזדהות עמוקה עם סלמן רושדי, הסופר והמסאי הבריטי-מוסלמי, מחבר **פסוקי השטן**, שנגזר עליו גזר דין מוות על ידי הקהילה המוסלמית, מאחר שבעקבות המחקרים שפרסמו הוא ושטיינמץ שבהם סקרו את תופעת הגברים המוכים, קיבלו שניהם איומים רבים ובכללם איום בפצצה (Straus, 1994). אלא שלמרות היחס שזכו לו, לא נסוגו שני החוקרים מעמדתם, והפכו למובילים בתחום חקר קורבנות גברים בזוגיות. מעניין לציין כי אפילו ווקר (Walker, 2009), הנחשבת לאחת החוקרות הפמיניסטיות החשובות בתחום הנשים המוכות, ומי שהגדירה את "סינדרום האישה המוכה" בספר שפורסם בשנת 1984, הצביעה על כך שהשימוש באלימות על ידי נשים בזוגיות אלימה הוא תופעה שכיחה, וכי אחת מבין ארבע נשים בזוגיות כזו השתמשה באלימות. אף על פי כן, בניגוד לחבריה החוקרים לא סבלה ווקר מביקורת ומנידוי מצד התנועות הפמיניסטיות; אפשר כי הסיבה לכך היא שהייתה זאת רק התייחסות שולית בספרה, שבו הגדירה וניתחה את התופעה של נשים מוכות ואת סינדרום האישה המוכה, ולא מאמר המיוחד לתופעת הגברים המוכים, כבמקרה של שטראוס ושטיינמץ.

גם כיום, חוקרים רבים שנקודת המבט שלהם תאורתית ופמיניסטית שוללים את המודלים התאורטיים שלפיהם שני בני הזוג תורמים לאלימות הזוגית (Bograd, 1990; Dobash, Dobash, Wilson, & Daly, 1992). עוד שוללים חוקרים אלה את ממצאי המחקרים שמצביעים על קיום התופעה של גברים מוכים בזוגיות, בטענה ששיטות המחקר שהשתמשו בהם יצרו הטיה בממצאים (Vivian & Labghinrichsen-Rohling, 1994). אמנם, המתונים שמקרב השוללים את קיום התופעה של גברים מוכים הסכימו כי ייתכן שיש בעלים שהוכו באופן חמור על ידי נשותיהם יותר מפעם אחת; כי ללא ספק יש נשים אלימות רבות; וכי חלקן אלימות אפילו באורח קיצוני ועשויות להשליט אווירה של פחד

וסכנה, ואולם לדעתם, מדובר בתופעה ששכיחותה אינה דומה לזו של נשים מוכות, וכי שיעור הגברים המוכים הוא 3% עד 5% בלבד (Dobash et al., 1992; Migliaccio, 2002; Pagelow, 1985). יתר על כן, אחדים מקרב החוקרים הללו נטו להדגיש את מרכיב ההגנה העצמית שבאלימות הנשית, ואת העובדה כי הפגיעות שסופגות נשים עקב אלימות בני זוגן הגברים חמורות יותר בהשוואה למצב ההפוך (Straus et al., 1980).

ניתן אפוא לומר כי הנושא של אלימות הנשים בזוגיות זוכה למגוון רחב של התייחסויות. יש ששוללים לחלוטין את האפשרות של אלימות נשית ושל גברים מוכים בזוגיות; אחרים הכירו בתופעה אך המעיטו בערכה ובשכיחותה; ויש שהכירו בקיומה של התופעה וציינו זאת, אולם לא העמיקו בהתייחסות תאורטית או בניתוח הסצנה הזוגית באלימות.

בהקשר זה, מעניין לציין את השינוי הקיצוני שמסתמן בעמדה החברתית כלפי האלימות בזוגיות. בניגוד לתפיסה ששלטה בעבר, ולפיה חוזה הנישואין מקנה לבעל זכות להכות את אשתו כדי "לחנך אותה" (Calvert, 1974), כיום רווח סוג של הכרה באלימות הנשית בזוגיות. ואולם בניגוד לאלימות הגברית בזוגיות שנתפסת כתופעה חמורה, בכל הנוגע לאלימות הנשית שבזוגיות החברה מתייחסת לתופעה דווקא בסלחנות. שטראוס (Straus, 2012) מציין למשל כי בסקר שנערך בשנת 1968 בארצות הברית מטעם "הוועדה הלאומית לבחינת הגורמים ומניעת האלימות במשפחה" (National Commission on the Causes and Prevention of Violence, 1969, as cited in Straus, 2012) עלה כי 22% (כאחד מכל חמישה) אמריקנים בוגרים מאמינים כי יש נסיבות שבהן מותר לאישה לסטור בפניו של בעלה, ו-20% האמינו שבנסיבות דומות גם לגבר מותר לסטור בפניה של אשתו. לעומת זאת, בסקר שנערך בשנת 1995, נשאר אחוז ההסכמה ביחס לנשים יציב, ואילו לגבי הגברים הצטמצם שיעורו ל-10% (Straus, Kaufman Kantor, & Moore, 1997).

אחד הטיעונים להצדקת אלימות נשים כנגד בני זוגן הוא התפיסה שאלימות נשית אינה גורמת נזק רציני, וכי הסבירות שבן הזוג יגיב באלימות, נמוכה מאוד (Fiebert & Gonzalez, 1997). משמעות הדבר היא כי נוסף על כך שהחברה תופסת את האלימות בזוגיות כנגד נשים כתופעה נפוצה וחמורה ביותר שיש להילחם בה (והאוי"ם אף ייסד את "יום המאבק הבינלאומי למניעת אלימות נגד נשים"), התופעה של נשים שמכות את בני זוגן זוכה ליחס סלחני, ואולי אפילו להצדקה. למרות זאת, וחרף העובדה שעל פי רוב הסיכוי לפגיעה פיזית חמורה עקב אלימות נשית הוא נמוך, נודעת חשיבות רבה להתייחסות החברתית לאלימות הנשית. הגם שמוכרים מקרים שבהם גברים מוכים לא הגיבו באלימות (Fiebert & Gonzalez, 1997), ואירעו גם מקרים שבהם הגברים המוכים אף שילבו ידיים בעת שהאישה הכתה אותם באגרופיה ושרטה אותם בציפורניה וסירבו להתגונן או להכותה בחזרה (Thomas, 1993, p. 167), במרבית המקרים האלימות הנשית מעמידה את האישה בסכנה לתגובת נגד אלימה מצד הגבר ולפגיעה חמורה (Feld & Straus, 1989). כן נמצא כי הסיכוי הגבוה ביותר של אישה להיפגע באורח חמור הוא דווקא במקרים שבהם האלימות היא הדדית – כלומר במקרים שבהם שני בני הזוג היו אלימים (Whitaker et al., 2007).

היבט נוסף בסוגיית האלימות הנשית הוא בכך שהיא מספקת סוג של הכשר לנורמה

החברתית מהעבר שעדיין רווחת בחברות כאלה ואחרות, המעניקה לגבר זכות "לחנך את אשתו" באמצעות אלימות פיזית (Calvert, 1974). נוסף על כך, אין להתעלם מהנוק שנגרם לילדים שגדלים בבית אלים. זיקה בין אלימות זוגית לבין התנהגות בעייתית של הילדים קיים לא רק במקרה ששני ההורים אלימים (כמחצית מהמשפחות שבהן יש אלימות זוגית), אלא גם במקרה שהתוקף הוא רק אחד מבני הזוג – האב או האם (Straus, 2012).

לקראת סוף המאה העשרים החל מסתמן שינוי מגמה בספרות, ומתרבים המחקרים שגם אם אינם עוסקים בגברים כקורבנות לאלימות בזוגיות, הם בוחנים את האלימות בזוגיות מתוך ראייה נטולת הטיה מגדרית, ומצביעים על אלימות זו כתופעה דריסטית שבה שני בני הזוג עשויים לנקוט אלימות זה כלפי זה. אולירי ועמיתיו (O'Leary et al., 1989), הגם שאינם עוסקים בגברים כקורבנות לאלימות בזוגיות, בוחנים את התופעה כדריסטית; כבר בשנת 1989, הם מצאו כי 44% מקרב הנשים ו-31% מקרב הגברים דיווחו על אלימות הדדית במהלך השנה שבה השתתפו במחקר. ממצאים דומים עלו במחקר שנערך בקרב זוגות בטיפול משפחתי: 85% מתוכם דיווחו על אלימות הדדית (Cascardi, Langhinrichsen, & Vivian, 1992). סיכום המחקרים הללו מעלה את המסקנות הבאות: אלימות פיזית היא תופעה שכיחה למדיי בייחוד במקרים של כשל בזוגיות; על פי רוב שני בני הזוג מדווחים שהם גם הקורבנות של אלימות פיזית וגם התוקפים; וככלל, אלימות פיזית בזוגיות היא פעילות גומלין הדדית (Steinmetz, 1981, 1987; Steinmetz & Lucca, 1988).

נתונים לגבי אלימות בזוגיות

כאמור, האלימות בזוגיות היא אחד הנושאים הנחקרים ביותר שמעוררים מחלוקת. מטבע הדברים יוצגו במאמר זה עבודות שבחנו לא רק אלימות גברית כנגד נשים בזוגיות אלא את נושא האלימות ההדדית, או לפחות את התופעה של נשים מכות וגברים מכים או את התופעה של נשים מוכות וגברים מוכים. אחד האתרים המעניינים בתחום שפועלים ברשת האינטרנט הוא זה של פיברט (Fiebert, 2012), הכולל רשימת מקורות מתעדכנת של מחקרים שבחנו את נושא האלימות הנשית. בסקירתה, נכללים מחקרים שמצביעים על כך שבכל האמור באלימות זוגית, נשים אלימות באותה מידה או במידה רבה אף יותר מאשר הגברים. במאי 2011 כללה הרשימה 282 פרסומים אקדמיים, ומתוכם 218 מחקרים אמפיריים שהתבססו על כ-370,000 נחקרים; ביוני 2012 התרחבה הרשימה וכללה 286 פרסומים אקדמיים ומתוכם 221 מחקרים אמפיריים. 65 הפרסומים האחרים מבוססים על ראיונות או על ניתוח משני ומתבססים על כ-372,000 נחקרים.

נציג להלן נתונים אחדים מתוך המחקרים שבנושא. ראשית, יוצגו מחקרים העוסקים באלימות זוגית בקרב סטודנטים. מחקרים אלה נשענים על ההשערה כי בתקופתנו, תהיה האלימות הזוגית בקרב צעירים משכילים תופעה נדירה. ואולם, במחקרם של שטראוס ורמירז (Straus & Ramirez, 2002) שנערך בארבע אוניברסיטאות (שתיים במקסיקו ושלוש בארצות הברית) בקרב 1,554 סטודנטים שחיים בזוגיות, ובחן סימטריה מגדרית בשכיחות של אלימות פיזית ובמידת החומרה שלה, נמצאה שכיחות גבוהה של אלימות

זוגית. השכיחות הנמוכה ביותר במסגרת המחקר נרשמה בניו המפשייר, שם דיווחו "רק" כשליש (29.7%) מהסטודנטים במדגם על אלימות בזוגיות. השכיחות הגבוהה ביותר - קרוב ל-50% (46.1%) מהנחקרים - נרשמה בקרב סטודנטים בסיודאד חוארס (Ciudad Juarez) שבמקסיקו. היחס נשאר דומה גם כאשר כוונתו הדיווחים על אלימות חמורה בלבד; יתר על כן, בקרב 553 הסטודנטים שדיווחו על אלימות בזוגיות, לא נמצא כל הבדל משמעותי בין גברים לנשים בכל האמור בשכיחות האלימות המדווחת או במאפיינים של תקיפה חמורה שהנחקרים הודו כי התקיימה. כך או כך, הרוב המכריע של סטודנטים אלו (71.2%) שדיווחו על אלימות בזוגיות, ציינו כי מדובר באלימות הדדית. במקרים שבהם דווח על אלימות רק מצד אחד מבני הזוג, התברר כי שכיחות הנשים האלימות הייתה גבוהה פי שניים מהשכיחות של הגברים האלימים (19.0% לעומת 9.8%). זאת ועוד: יחס זה נשמר גם בקטגוריה של אלימות חמורה שבה נרשמה שכיחות גבוהה פי שניים של הנשים האלימות ביחס לגברים (29.8% לעומת 13.7%).

שטראוס ורמירז (Straus & Ramirez, 2002) מסכמים כי לממצאי מחקר זה חשיבות מיוחדת בהצביעם על כך שהתופעה של סימטריה מגדרית באלימות בזוגיות מתקיימת בשתי תרבויות שונות זו מזו. בפרט, מעניינים הממצאים כי בכל האמור באלימות הננקטת על ידי אחד מבני הזוג, שכיחות הנשים האלימות בקרב זוגות הסטודנטים דומה בשתי התרבויות השונות כל כך זו מזו, ואף עולה על שכיחות הגברים האלימים.

מחקר אחר שערך שטראוס הקיף 8,666 סטודנטים מ-31 אוניברסיטאות ב-17 ארצות ובחמש יבשות. הגיל הממוצע של הנבדקים היה 22.0, ואחוז הבנות היה 68.3% (Straus, 2004). במחקר זה נמצא כי שיעור הסטודנטים שדיווחו על אלימות זוגית במהלך 12 החודשים הקודמים נע בין 17% ל-45%, ובין 2% ל-20% מהם דיווחו כי פצעו פיזית את בן או בת הזוג. שטראוס מציין כי מדובר במדגם נוחות, ולא ניתן להכליל ממנו לגבי כלל אוכלוסיות הסטודנטים או כלל אוכלוסיית הסטודנטים בארץ מסוימת. עם זאת, הוא סבור כי אחד הממצאים החשובים ביותר במחקר זה הדומה לממצא במחקר הקודם שנסקר, הוא הדמיון החוצה יבשות ותרבויות בשיעור הגבוה של אלימות הדדית. מחקר זה של שטראוס נערך גם בישראל, וכלל 442 סטודנטים ממכללת עמק יזרעאל שחיים בזוגיות. 80.5% מקרב המשתתפים במחקר היו נשים, והגיל הממוצע של הנבדקים היה 23.3 (בניגוד למחשבה המקובלת, היה הגיל הממוצע רק מעט גבוה יותר מהגיל הממוצע הכללי, אבל אחוז הנשים היה גבוה מהממוצע בכל האוניברסיטאות). ממצאי המחקר בישראל העלו כי 22.6% מהסטודנטים ו-20.4% מהסטודנטיות דיווחו על היותם קורבנות לאלימות פיזית; וכי 9.7% מהסטודנטים ו-9.4% מהסטודנטיות דיווחו על היותם קורבנות לאלימות חמורה. תמונה דומה התקבלה גם לגבי פציעות; 8.1% מהסטודנטים דיווחו על פציעה, ו-5.4% מהסטודנטיות דיווחו על כך אף הן.

ויליאמס ועמיתותיה (Williams et al., 2008) מציגות סקירה נרחבת של מחקרים שנערכו בקרב סטודנטים בקולגים בארצות הברית, ומסכמות כי שיעור הנשים האלימות בזוגיות בקרב אוכלוסייה זו נע בין 11.7% ל-39.0%. הן טוענות כי במרבית המחקרים דווחו נתונים דומים, ומוסיפות שמבין סוגי האלימות המוכרים, האלימות השכיחה ביותר הננקטת על ידי נשים בזוגיות היא אלימות רגשית, ועל פי מחקרים שונים היא מדווחת בשיעורים של בין 40.4% ל-89.3% (!) בקרב סטודנטים שלומדים בקולג'. לגבי אלימות מינית שנוקטות

סטודנטיות בקולג', ממצאי המחקרים מצביעים על שיעורים שבין 2.1% ל-46%. לדעת ויליאמס ועמיתותיה, ניתן לייחס את ההבדלים שבשכיחות התופעה כפי שעולים במחקרים השונים להבדלים בהגדרות.

חוקרים מספר מציגים נתונים לגבי האוכלוסייה הבוגרת. ויליאמס ועמיתותיה (Williams et al., 2008) מתייחסות לעובדה שיש מעט מחקרים בנושא, ומציגות נתונים מהמחקרים שנערכו. ממצאיהן עולה כי שיעור האלימות הנפשית הנקטת על ידי נשים באוכלוסייה הבוגרת נע בין 81% ל-88%. הן מציינות כי באחד המחקרים (O'Leary & Smith Slep, 2006), אף דווח כי שכיחות האלימות הפסיכולוגית הקלה שנוקטות נשים הגיע ל-95%. במחקר זה אף דווח על שיעורים של למעלה מ-25% של אלימות פיזית שנוקטות נשים כלפי בני זוגן. אשר לאלימות מינית, מדווחות ויליאמס ועמיתותיה כי במחקר אחר (Sugihara & Warner, 2002, as cited in Williams et al., 2008), שנערך בקרב נשים מקסיקניות-אמריקניות, דיווחו 11% מהנחקרות על אלימות מינית שהפעילו בשנה האחרונה כלפי בני זוגן הגברים.

פונטס (Fontes, 1999) מציג נתונים שהוא מכנה ארכיביים (archival) העוסקים במעצרים שנערכו במשטרת לוס אנג'לס. הוא מציין כי בעוד בשנת 1988, מבין 6,040 מעצרים בגין אלימות במשפחה שביצעה משטרה זו עמד שיעור הנשים על 7.6% בלבד, בשנת 1995 עמד שיעורן על 14.3% מבין 8,775 המעצרים. הנתונים מקליפורניה משנים מאוחרות יותר, ולגבי כלל האוכלוסייה בקליפורניה, מרשימים אף יותר: בעוד בשנת 1991 עמד שיעור הנשים מבין 45,677 מעצרים שנערכו בגין אלימות במשפחה על 7% בלבד, היה שיעורן בשנת 1998 16%, וזאת מתוך 56,892 מעצרים שבוצעו. סוגיה מעניינת לבחינה היא אם העלייה במספר המעצרים קשורה לכך שגם גברים מתלוננים, או לעלייה כללית במספר התלונות.

לוח 1: ממצאים משישה מחקרים שבוצעו בקרב האוכלוסייה הכללית שמצביעים על דומיננטיות האלימות ההדדית בקרב בני זוג אלימים

שם המחקר	גברים בלבד	נשים בלבד	שניהם אלימים
סקר אלימות לאומי במשפחה, 1975*	25%	27%	48%
סקר תחלואה כפולה (co-morbidity) לאומי, 1990-2002**	23%	24%	54%
סקר לאומי ארוך טווח של בריאות מתבגרים***	15%	35%	50%
מחקר בין-לאומי של אלימות בפגישה 2001-2006****	16%	29%	55%
מחקר הורות בין-לאומי*****	12%	22%	66%
מחקר בריאות ותזונה פיליפיני*****	22%	38%	40%

מקור: Straus, 2010, p. 366.

- *Straus et al., 1980, as cited in Straus, 2010
 **Kessler et al., 2001, as cited in Straus, 2010
 ***Whitaker, Haileyesus, Swahn & Saltzman, 2007, as cited in Straus, 2010
 ****Straus, 2008, as cited in Straus, 2010
 *****Straus, 2009, as cited in Straus, 2010
 *****Ansara & Hindin, 2009, as cited in Straus, 2010

בלוח 1 מוצגים נתונים שאסף שטראוס (Straus, 2010) מכמה מחקרים. מנתונים אלו עולים שני ממצאים חשובים: האחד, שאלמות נשים בזוגיות איננה תופעה זניחה שניתן להתעלם ממנה; והשני – כי במרבית מקרי האלמות בזוגיות האלמות היא הדדית, וכי אחוז המקרים שבהם רק הנשים אלמות עולה על אחוז המקרים שבהם רק הגברים אלמים, או משתווה אליו.

דיון ומסקנות

לנוכח הנתונים שהוצגו, מתעוררת השאלה מדוע בכל האמור באלמות המתרחשת בזוגיות הטרוסקסואלית או במשפחה מתמקד המחקר באלמות כנגד נשים, ואילו שאר קורבנות האלמות במסגרות אלו – ילדים, גברים וקשישים – אינם זוכים לסיקור דומה. בה בעת, עולה השאלה מדוע בתחומים אלו יש התמקדות בגברים כתוקפים, ואין כמעט התייחסות לנשים כתוקפות. ניתן להתייחס לסוגיות אלו משלוש זוויות ראייה עיקריות: התפיסה החברתית; הפמיניזציה של האלמות במשפחה; והמאבק של תנועות הנשים בגישה השוויונית, כמפורט להלן.

א. התפיסה החברתית

על פי רוב, תפיסה חברתית משקפת מציאות חברתית אמיתית או מסולפת. בהתאם לכך, ניתן להניח כי העובדה שהנושא של אלמות נשים לא זכה כמעט להתעניינות מחקרית נעוץ במציאות החברתית שבה שיעור הנשים בקרב האוכלוסייה העבריינית הכללית בכלל ובזוגיות בפרט הוא נמוך. אלא שמן המעט המצוי בספרות עולה כי התופעה של אלמות נשים מורכבת, ויש לה שני פנים השונים זה מזה: העבריינות הפלילית האלימה, והאלמות שבתוך המשפחה (ברדוד, 1991; ברדוד, 2012; Ben-David, 1993). כך, הגם שעל פי הסטטיסטיקה הפלילית העכשווית חלקן של הנשים בקרב העבריינים נמוך ביותר (ראו למשל: Chernoff, & Simon, 2000; Corbet, 2007; International Center for Prison Studies, 2010), אזי הנתונים הם אחרים, ומצביעים על כך שבכל האמור באלמות נשים במסגרת זוגית ו/או במשפחה, שכיחות אלמות הנשים משתווה לזו של הגברים (Straus & Gelles, 1986). לפיכך, ההתייחסות הדלה – ככל שקיימת – לאלמות הנשית בכלל, ובמסגרת הזוגית או המשפחתית בפרט – מעוררת תמיהה.

הסבר אפשרי לפער שבין שני הסוגים של אלימות נשית, שאינו נובע מכישורים אינטלקטואליים שונים, הוא תהליך הסוציאליזציה השונה שנערים ונערות עוברים (גולן, 2002). למרות השינויים שהתחוללו בתפקידי המגדר בחברה בתימינו, הסטטוס של האישה, ובמידה רבה גם זהותה העצמית, עודם נקבעים בהקשר לתפקידי המגדר המסורתיים. כך, מיוחסים לאישה תפקידי טיפול; אינטימיות; הבנת ההתייבויות והיחסים הביך אישיים; ותפקידיה כאם וכאשת איש (ברדוד, 1991; גולן, 2002; Ben-David, 1993; Gilligan, 1982). גם בימינו תוחמת הסוציאליזציה החברתית את האלימות ומייחסת לה תכונה גברית, ואת הקורבנות – היא תופסת כנשית (Fontes, 1999). בהקשר זה של תפקידי המגדר, אפשר וההימנעות של הגברים מלהתלונן על אלימות בנות זוגן נעוצה בחשש שיושמו ללעג ולקלס ויאלצו להתמודד עם כינויי "גנאי" כגון "חלשלוש" (wimp) או "לא גבר", משום ש"גברגבר לא מתלונן" (ראו למשל: אפלבוט, 2012); ייתכן גם כי היא נובעת מהבושה שהם חשים, על שום שאינם מסוגלים להשתלט על בנות זוגם (Fontes, 1999). יתרה מזאת: את ההתכחשות לתלונות של גברים, ואת ההשתקה החברתית של תופעת הנשים האלימות, אפשר לראות גם כחלק מהצורך האנושי לשמר את הקיים, ובהקשר של הנטייה החברתית להתעלם מנתונים שאינם מתיישבים עם הנורמות החברתיות באשר לתפקידי המגדר.

גורם נוסף שמשמר את ההתעלמות מהאלימות הנשית הוא השכיחות הגבוהה של רצח נשים על ידי בני זוגן בארץ ובעולם – שכיחות שעולה לאין שיעור על זו של מקרי רצח של בעלים בידי נשותיהן. גם במקרים שבהם נשים רצחו את בעליהן, ההתייחסות החברתית וההגנה המשפטית שהן זוכות לה נובעות מראייתן כקורבנות (כמו, למשל, במקרה **כרמלה בוחבוט**)¹.

לסיכום נקודה זו, דומה כי הממצאים שחוזרים על עצמם במחקרים רבים, ולפיהם יש חפיפה בין הקורבן לעבריין (Farrall & Maltby, 2003; Fattah, 2004), לא השפיעו על התאוריות המדעיות, ובוודאי לא על התפיסות החברתיות. ככלל, התפיסה השלטת היא כי הקורבן הוא חסר אונים ופגיע. משמעות הדבר היא שגם כיום, מי שנתפס כקורבן הוא החלש, ומשתייך, על פי רוב, למגדר הנשי ולקבוצת מיעוט חלשה, לעומת התוקפן או העבריין הנמנה עם המגדר החזק, כלומר – הגבר. על הרקע הזה, התפיסה כי אישה עשויה להתנהג באלימות בכלל, וכלפי הקרובים לה בפרט, קשה לעיכול.

ב. הפמיניזציה של האלימות במשפחה

הסבר שני להתעלמות מאלימות נשים או מקורבנות גברים הוא הפמיניזציה של האלימות במשפחה (ברדוד, 2012). על פי זוויט ראייה זו, ניתן למצוא זיקה בין ההתייחסות המוטה לאלימות בזוגיות לתפקיד החשוב של התנועה הפמיניסטית בהעלאת המודעות לאלימות במשפחה ו/או בזוגיות. כאמור, התפיסה ולפיה אלימות במשפחה היא תופעה קולקטיבית

¹ ראו מאמרו של מזא"ה (2014) בעמ' 65.

הקשורה בשימור המבנה החברתי הפטריארכלי ובסטטוס הנמוך של הנשים בחברה היא תולדה של הפעילות של התנועה הפמיניסטית בשנות השבעים של המאה הקודמת (גור, 2006). יתר על כן, פעילותן של תנועות הנשים מילאה תפקיד חשוב בהתפתחות הוויקטימולוגיה בראשיתה. בצד הישגיהן של תנועות שהקימו מרכזי סיוע לקורבנות תקיפה מינית ולנשים מוכות (Doerner & Lab, 1998), כפתה פעילותן על הגורמים החברתיים להכיר בכך שנשים אינן רק קורבנות של פשעים אלימים ברחובות הערים, אלא גם קורבנות להתעללות ולהטרדה מינית בסביבת העבודה, וכן קורבנות לאלימות במסגרת ביתן. התנועה הפמיניסטית אף קידמה את התפיסה ולפיה סוגי העברות שנשים סובלות בעטיון, נבדלים מאלו שמהן סובלים הגברים (Wallace, 1998). להתפשטות תפיסה זו ולהעמקת ההתעניינות באלימות בזוגיות המופנית כנגד נשים תרמו גם מאמרה של גריפין וספרה של מילט (Griffin, 1971; Millet, 1972). פרסומים אלו, בשילוב עם פעילות ענפה של ארגוני הנשים, תרמו לביסוס התפיסה ולפיה נשים הן הקורבנות וגברים הם התוקפים. גם התפתחות הזרם הראליסטי בוויקטימולוגיה, שהתמקד בטיפול בבעיות ש"אנשים" חווים, לא שינתה תפיסה זו, ואחד המאפיינים של הוויקטימולוגיה העכשווית הוא חוסר היכולת שלה לתפוס גברים כקורבנות, ולהכיר בכך שלעיתים, הקורבן והפוגע הם אותו אדם (Farrall & Maltby, 2003). לתפיסה זו משמעויות חשובות, מאחר שהיא מגבילה ומצרה את מסגרת ההתייחסות החוקית והמעשית לאלימות בזוגיות רק לגבר המכה אישה. בהינתן כי אלימות נשית בזוגיות לא נתפסת כעובדה קיימת, היא כמעט שלא מוכרת ולא מטופלת – לא על ידי רשויות החוק ולא באמצעות הסוכנויות החברתיות השונות. התמונה הסטראוטיפית המקובלת היא של אישה קורבן – גבר תוקפן (Kelly, 2003).

ג. המאבק של תנועות הנשים בגישה השוויונית

מאבקן של תנועות הנשים בכל ניסיון לבטא התייחסות שוויונית לאלימות במשפחה, ובכלל זה, לעתים, אף הפחדה והחרמה של חוקרים ושל גישות סותרות, מספק הסבר נוסף להתעלמות הרווחת מתופעת האלימות הנשית בזוגיות. החמור מכול הוא כי מאבק זה חדר גם למדיניות הקבלה של מאמרים ומחקרים אקדמיים. שטראוס (Straus, 2007), במאמרו על תהליכים שמבהירים את תופעת ההסתרה וסילוף העובדות לגבי סימטריות מגדרית באלימות בזוגיות מתייחס בהרחבה לשיטות שנוקטות התנועות הפמיניסטיות כדי להסוות, להסתיר ולהילחם בגישה השוויונית, ומסכמן בשורה של "הוראות הפעלה" אירוניות שהוא מנסח:

1. הסתר את הנתונים.
2. הימנע מלאסוף נתונים שאינם הולמים את הגישה שדוגלת בדומיננטיות הפטריארכלית.
3. צטט רק מחקרים שמצביעים על אלימות גברים.
4. פרסם מסקנות שתומכות בגישות הפמיניסטיות גם אם אינן נובעות מהמידע.
5. צור "עובדות" באמצעות ציטטות.

6. חסום פרסום מאמרים ונתונים שסותרים את האידאולוגיה הפמיניסטית, וחסום תקצוב מחקרים העלולים לסתור אידאולוגיה זו.

7. הטרד, איים והענש חוקרים שמחקריהם סותרים את האידאולוגיה הפמיניסטית.

גרהם-קוואן (Graham-Kevan, 2007) מציע התייחסות נוספת:

8. "שחק" עם המספרים או עוות אותם, פן הנתונים אינם מייצגים את האידאולוגיה הפמיניסטית.

הגם שהתנסחויותיו של שטראוס מגלמות טענות חמורות ביותר, הוא מספק הוכחות. אחת ה"משעשעות" שבהן היא טבלה המציגה נתונים לגבי אלימות נשים כנגד בעליהן שהופיעה במאמר שהוגש לפרסום, בצד הטבלה שפורסמה בכתב העת ללא שורת נתונים זו (Straus, 2010, p. 340). הטבלאות מוצגות בשפת המקור, למען המהימנות.

		Marital violence indexes for 1985 U.S. and 1987 Alberta surveys		
		Rate per 100 couples		
		United States	Alberta	
Prepublication version (1987) includes wife-to-husband rates	A. Husband-to-wife			
	Overall violence	11.3	11.2	
	Severe violence "wife beating"	3.0	2.3	
	B. Wife-to-husband			
	Overall violence	12.1	12.4	
	Severe violence	4.4	4.7	
Published (1989) wife-to-husband rates have disappeared	C. Couple			
	Overall violence	15.8	15.1	
	Severe violence	5.8	5.5	
			Marital violence indexes for 1985 U.S. and 1987 Alberta surveys	
			Rate per 100 couples	
			United States (1985)	Alberta* (1987)
	A. Husband-to-wife			
	Overall violence	11.3	11.2	
	Severe violence "wife beating"	3.0	2.3	
	B. Couple			
	Overall violence	15.8	15.5	
	Severe violence	5.8	5.5	

FIGURE 3. Disappearance of women's violence from a published paper.

מוזר ככל שיישמע הדבר, גם בארץ לא נפקד מקומם של מקרי הפחדה מצד אנשי אקדמיה בכירים, בכל האמור בנושא אלימות נשית במשפחה. כך, למשל, לחתומה על מאמר זה ידוע כי אנשי אקדמיה בכירים תבעו כי יבוצעו שינויים בתכנית כנס שעסק באלימות במשפחה וכי תיתוספנה הרצאות "מאזנות" של מרצים הידועים בזהותם הפמיניסטית. במקרים אחרים, נדחו מאמרים שנכתבו בנושא אלימות נשים, כיוון שהנתונים שהובאו בהם סתרו נתונים שמצביעים על שיעור נמוך של קורבנות גברים, או מאחר שלא צוטטו בהם מאמרים פמיניסטיים. גישה כזאת גורמת לזילות הממסד האקדמי ולעיוות המידע והמחקר המדעי בתחום.

מן הראוי לציין כי הגישה השוויונית אינה שוללת אלימות גברים כנגד נשים, ואינה מנסה לייפות את המציאות שבה, במקרים רבים, התוצאות של אלימות גברית חמורות מאלו שנגרמות עקב אלימות נשית. הגישה השוויונית דוגלת בבחינה נעדרת הטיה של המציאות הקיימת, והכרה בכך שאלימות בזוגיות היא תופעה מורכבת ביותר ואיננה חד־צדדית, דהיינו שלא רק האישה היא הקורבן. לאלימות מסוג זה קורבנות רבים, והשלכותיה מרחיקות לכת, לרבות על הילדים, על המשפחה ועל החברה כולה.

לסיכום, הגיעה העת שחוקרים, אנשי מדע, פעילים בשטח ופוליטיקאים יאמצו את הגישה השוויונית, זו שאמורה לעמוד בבסיס הגישות הפמיניסטיות; גישה המכירה בכך שבני האדם נולדו שווים, וכי אין בהבדלים המגדריים כדי להצדיק הפליה בין אדם לאדם כמו גם בין גזע לגזע, כדברי גלוריה סטינס (Steinem, n.d.), ממנהיגות תנועת הנשים: "A feminist is anyone who recognizes the equality and full humanity of women and men", ובתרגום חופשי: פמיניסט הוא כל מי שמכיר בשוויון ובאנושיות של גברים ושל נשים.

לשאלה, האם הרתיעה מחקירת הנושא של גברים כקורבנות במשפחה נובעת מהחשש שהדבר יפחית מהחומרה של תופעת הנשים המוכות, כמה תשובות אפשריות. אחת מהן היא כי ביסודו של חשש זה טמונים נימוקים כלכליים ופוליטיים, לרבות ההנחה שהסטת תשומת הלב מהנושא של קורבנות הנשים והפחתה מחומרת התופעה יחסית לתופעות אחרות, כמו למשל קורבנות ילדים או קורבנות גברים, תגרע משאבים שנועדו לתמוך בשירותים ובארגונים שעוסקים בנשים ובנשים מוכות, ותפנה אותם לעבר שירותים אחרים.

אסיים בנימה שהיא אולי צינית, ולפיה ייתכן שלקביעון בתפיסה הדיכוטומית של נשים כקורבנות וגברים כתוקפים וכפוגעים תרם גם הצורך של חוקרים אנשי האקדמיה לפרסם עבודות כדי לשרוד באקדמיה (*publish or perish*), והחשש של עיתונאים וכתבים שמא לא יפורסמו כתביהם המצביעים על כך שאלימות בין בני זוג, היא פעמים רבות פעולה הודנית.

מקורות

- אפלבוים, ת' (2012, 14 בינואר). גבר גבר לא מתלונן. **הארץ, דעות**. נדלה מתוך <http://www.haaretz.co.il/opinions/1.1616335>
- באום, נ' (2006). המגדר הנאלם: התייחסות העבודה הסוציאלית אל הגבר כלקוח. **חברה ורווחה, כו(2)**, 238-219.
- ברדוד, ש' (1991). אלימות נשים. **עבריינות וסטיה חברתית, יח, 31-42**.
- ברדוד, ש' (2012). הפמיניזציה של האלימות במשפחה. **עלון האגודה הישראלית לקרימינולוגיה, 6**, 3-6.
- גולן, מ' (2002). הבדלים בין נערים לנערות במצוקה במסגרת חוץ-ביתית כפויה. **חברה ורווחה, כב(4)**, 544-519.
- גור, ע' (2006, 17 במאי). אסונות האהבה: מגיפת האלימות נגד נשים בישראל – מסיכון לסיכוי. **הרצאה בכנס אילת: התמודדות עם אלימות בחברה הישראלית**.
- הוועדה הבין-משרדית לטיפול בבעיית "האלימות במשפחה" (נובמבר 1998). **דו"ח מספר 1 בנושא "אלימות נגד נשים במשפחה"**. נדלה מתוך: http://www.kolzhut.org.il/he/הוועדה_הבין_משרדית_למניעת_אלימות_במשפחה
- הרמל, י', ונחשוךגליק, צ' (2002). תופעת האלימות במשפחה – מאפיינים ומענים טיפוליים בישראל. **רפואה ומשפט, 26**, 116-106. נדלה מתוך <http://www.ismal.co.il/imgs/uploads/refua-umishpat-26-106.pdf>
- מור, א' (2008). ילדות בצל התעללות והורות כושלת: הקשר בין התעללות מינית ופיזית בילדות, אמפתיה הורית לקויה והסתגלות פסיכולוגית בבגרות. **מפגש לעבודה חינוכית-סוציאלית, 27**, 144-125.
- פיאמנטה, י' (2010). תקיפה מינית כלפי גברים. בתוך ע' רובין (עורכת), **פגיעה מינית במשפחה**. (עמ' 24-22). ירושלים: איגוד מרכזי הסיוע לנפגעות ולנפגעי תקיפה מינית בישראל.
- Ansara, D. L., & Hindin, M. J. (2009). Perpetration of intimate partner aggression by men and women in the Philippines: Prevalence and associated factors. *Journal of Interpersonal Violence, 24*(9), 1579–1590.
- Ben-David, S. (1993). The two facets of female violence: The public and the domestic domains. *Journal of Family Violence, 8*(4), 345–359.
- Bograd, M. (1990). Why we need gender to understand human violence. *Journal of Interpersonal Violence, 5*, 132–135.
- Calvert, R. (1974). Criminal and civil liability in husband–wife assaults. In S. K. Steinmetz & M. A. Straus (Eds.), *Violence in the family* (pp. 88–91). New York: Harper & Row.

- Cascardi, M., Langhinrichsen, J., & Vivian, D. (1992). Marital aggression: Impact, injury, and health correlates for husbands and wives. *Archives of Internal Medicine*, 152(6), 1178–1184.
- Chernoff, N. W., & Simon, R. J. (2000). Women and crime the world over. *Gender Issues*, 18(3), 5–20.
- Corbett, C. (2007). Vehicle-related crime, and the gender gap. *Psychology, Crime and Law*, 13(3), 254–263.
- Corry, C. E., Pizzey, E., & Fiebert, M. S. (2001). Controlling domestic violence against men. *Nuance*, 3, 71–83.
- Dehan, N., & Levi, Z. (2009). Spiritual abuse: An additional dimension of abuse experienced by abused Haredi (Ultraorthodox) Jewish wives. *Violence Against Women*, 15(11), 1294–1310.
- DeKeseredy, W., & Perry, B. (2006). *A Critical perspective on violence was published in Advancing Critical Criminology: Theory and application*. New York: Lexington Books.
- Dobash, R. E., & Dobash, R. P. (1979). *Violence against wives: A case against the patriarchy*. New York: The Free Press.
- Dobash, R. P., Dobash, R. E., Wilson, M., & Daly, M. (1992). The myth of sexual symmetry in marital violence. *Social Problems*, 39(1), 17–91.
- Doerner, W. G., & Lab, S. P. (1998). *Victimology*. Cincinnati: Anderson Publishing.
- Farrall, S., & Maltby, S. (2003). The victimization of probationers. *The Howard Journal of Criminal Justice*, 42(1), 32–54.
- Fattah, E. (2004). The rational choice/opportunity perspectives as a vehicle for integrating criminological and victimological theories. In R. V. Clarke & M. Felson (Eds.), *Routine activity and rational choice* (pp. 225–258). New Brunswick: Transaction.
- Feld, S. I., & Straus, M. A. (1989). Escalation and desistance of wife assault in marriage. *Criminology*, 27(1), 141–161.
- Fiebert, M. S. (2012). *References examining assaults by women on their spouses or male partners: An annotated bibliography*. Retrieved from <http://www.csulb.edu/~mfiebert/assault.htm>
- Fiebert, M. S., & Gonzalez, D. M. (1997). College women who initiate assaults on their male partners and the reasons offered for such behavior. *Psychological Reports*, 80(2), 583–590.
- Fontes, D. L. (1999). *Violent touch: Breaking through the stereotype*. Retrieved from <http://www.ejfi.org/DV/dv-47.htm>
- Gelles, R. J. (1994). Research and advocacy: Can one wear two hats? *Family Process*, 33(1), 93–95.

- Gilligan, C. (1982). *In a different voice: Psychosocial theory and women's development*. Cambridge: Harvard University Press.
- Graham-Kevan, N. (2007). Distorting intimate violence findings: Playing with numbers. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 13(3), 233–234.
- Griffin, S. (1971). Rape: The all-American crime. *Ramparts*, 10(3), 26–35.
- Hegarty, K. L., Sheehan, M., & Schonfeld, C. (1999). A multidimensional definition of partner abuse: Development and preliminary validation of the composite abuse scale. *Journal of Family Violence*, 14(4), 399–415.
- Hoff, B. H. (2001). The risk of serious physical injury from assault by a Woman intimate: A re-examination of National Violence Against Women Survey Data on type of assault by an intimate. *MenWeb on-line Journal*. Retrieved from <http://www.menweb.org/nvawrisk.htm>
- Horton, A. (2008). Domestic violence: The untold story. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 18(1), 31–47.
- International Center for Prison Studies. (2010). Retrieved from www.prisonstudies.org
- Kelly, L. (2003). Disabusing the definition of domestic abuse: How women batter men and the role of the feminist state. *Florida State University Law Review*, 30, 791–855.
- Kessler, R. C., Molnar, B. E., Feurer, I. D., & Appelbaum, M. (2001). Patterns and mental health predictors of domestic violence in the United States: Results from the National Comorbidity Survey. *International Journal of Law and Psychiatry*, 24(4-5), 487–508.
- Lupri, E., & Grandin, E. (2004). Intimate partner abuse against men (prepared for the National Clearinghouse on Family Violence). *Public Health Agency of Canada*. Retrieved from <http://www.phac-aspc.gc.ca/ncfv-cnivf/publications/mlintima-eng.php>
- Migliaccio, T. A. (2002). Abused husbands. *The Journal of Family Issues*, 23(1), 26–52.
- Millet, K. (1972). *Sexual Politics*. London: Abacus.
- O'Hagan, K. P. (1995). Emotional and psychological abuse: Problems of definition. *Child Abuse and Neglect*, 19(4), 449–461.
- O'Leary, K. D., Barring, J., Arias, I., Rosenbaum, A., Malone, J., & Tyree, A. (1989). Prevalence and stability of physical aggression between spouses: A longitudinal analysis. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 57(2), 263–268.

- O'Leary, S. G., & Slep Smith, A. M. (2006). Precipitants of partner aggression. *Journal of Family Psychology, 20*(2), 344–347.
- Pagelow, M. D. (1985). The "battered husband syndrome": Social problem or much ado about little? In N. Johnson (Ed.), *Marital violence: Sociological Review Monograph, 31* (pp. 172–195). London: Routledge, Kegan & Paul.
- Saltzman, L. E., Fanslow, J. L., McMahon, P. M., & Shelly, G. A. (2002). *Intimate partner violence surveillance: Uniform definitions and recommended data elements, Version 1.0*. Atlanta, GA: Centers for Disease Control and Prevention, National Center for Injury Prevention and Control.
- Smith, L. F. J. (1989). *Domestic violence: An overview of the literature*, Home Office Research Study No. 107. London: HMSO.
- Stark, E. (2010). Do violent acts equal abuse? Resolving the gender parity/asymmetry dilemma. *Sex Roles, 62*(3-4), 201–211.
- Steinem, G. (n.d.). Retrieved from <http://nau.edu/sbs/wgs/get-involved/quotes>
- Steinmetz, S. K. (1977). Wifebeating, husband beating: A comparison of the use of physical violence between spouses to resolve marital fights. In M. Roy (Ed.), *Battered women* (pp. 63–72). New York: Van Nostrand Rheinhold.
- Steinmetz, S. K. (1977-78). The battered husband syndrome. *Victimology: An International Journal, 2*(3-4), 499–509.
- Steinmetz, S. K. (1981). Across-cultural comparison of marital abuse. *Journal of Sociology and Social Welfare, 8*, 404–414.
- Steinmetz, S. K. (1987). Family violence: Past, present and future. In M. B. Sussman & S. K. Steinmetz (Eds.), *Handbook of marriage and the family* (pp. 725–765). New York: Plenum Press.
- Steinmetz, S. K., & Lucca, J. (1988). Husband battering. In V. B. Van Hasselt, R. L. Morrison, A. S. Bellack, & M. Hensen (Eds.), *Handbook of family violence* (pp. 233–246). New York: Plenum Press.
- Straus, M. A. (1993). Husband abuse and the woman offender are important problems. In R. J. Gelles & D. Loseke (Eds.), *Current controversies in family violence* (pp. 67–87). Beverly Hills, CA: Sage.
- Straus, M. A. (1994). *Beating the devil out of them: Corporal punishment in American families*. San Francisco: Lexington Books/Jossey-Bass.
- Straus, M. A. (1995). Trends in cultural norms and rates of partner violence: An update to 1992. In S. M. Stich & M. A. Straus (Eds.) *Understanding partner violence: Prevalence, causes, consequences, and solutions* (pp. 30–33). Minneapolis, MN: National Council on Family Relations.

- Straus, M. A. (1997). Physical assaults by women partners: A major social problem. In M. R. Walsh (Ed.), *Women, men and gender: Ongoing debates* (pp. 210–221). New Haven, CT: Yale University Press.
- Straus, M. A. (1998). *Characteristics of the National Violence Against Women Study that might explain the low assault rate for both sexes and the even lower rate for women*. Durham, NH: Family Research Laboratory, University of New Hampshire.
- Straus, M. A. (2004). Cross-cultural reliability and validity of the Revised Conflict Tactics Scales: A study of university student dating couples in 17 nations. *Cross-Cultural Research*, 38(4), 407–432.
- Straus, M. A. (2005). Women's violence toward men is a serious social problem. In D. R. Loseke, R. J. Gelles, & M. M. Cavanaugh (Eds.), *Current controversies on family violence* (2nd ed., pp. 55–77). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Straus, M. A. (2007). Processes explaining the concealment and distortion of evidence on gender symmetry in partner violence. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 13(3-4), 227–232
- Straus, M. A. (2008). Dominance and symmetry in partner violence by male and female university students in 32 nations. *Children and Youth Services Review*, 30, 252–275.
- Straus, M. A. (2009). Violence between parents reported by male and female university students: Prevalence, severity, chronicity, and mutuality. *Journal of Aggression, Conflict and Peace Research*, 1(1), 4–12.
- Straus, M. A. (2010). Thirty years of denying the evidence on gender symmetry in partner violence: Implications for prevention and treatment. *Partner Abuse*, 1(3), 332–362.
- Straus, M. A. (2012). The controversy over domestic violence by women: A methodological, theoretical, and sociology of science analysis. *MenWeb Online Journal*. Retrieved from <http://www.batteredmen.com/straus21.htm>
- Straus, M. A., & Gelles, R. J. (1986). Societal change and change in family violence from 1975 to 1985 as revealed by two national surveys. *Journal of Marriage and the Family*, 48(3), 465–479.
- Straus, M. A., Gelles, R. J., & Steinmetz, S. K. (1980). *Behind closed doors: Violence in the American family*. Garden City, NY: Doubleday.
- Straus, M. A., Kaufman Kantor, G., & Moore, D. W. (1997). Change in cultural norms approving marital violence from 1968 to 1994. In G. Kaufman Kantor & J. L. Jasinski (Eds.), *Out of the darkness: Contemporary perspectives on family violence* (pp. 3–16). Thousand Oaks, CA: Sage.

- Straus, M. A., & Ramirez, I. L. (2002). Gender symmetry in prevalence, severity, and chronicity of physical aggression against dating partners by university students in Mexico and USA. *Aggressive Behavior*, 33(4), 281–290.
- Sugihara, Y., & Warner, J. A. (2002). Dominance and domestic abuse among Mexican Americans: Gender differences in the etiology of violence in intimate relationships. *Journal of Family Violence*, 17(4), 315–340.
- Thomas, D. (1993). *Not guilty: The case in defense of men*. New York: William Morrow.
- Tilbrook, E., Allan, A., & Dear, G. (2010). *Intimate partner abuse of men: A research project commissioned by the Men's Advisory (MAN), Edith Cowan University, Perth, Western Australia*. Retrieved from http://www.ecu.edu.au/__data/assets/pdf_file/0007/178297/10_Tilbrook_Final-Report.pdf
- Victim Support. (1992). *Domestic violence: Report of a national interagency working party on domestic violence*. London: Author.
- Vivian, D., & Labghinrichsen-Rohling, J. (1994). Are bi-directionally violent couples mutually victimized? A gender-sensitive comparison. *Violence and Victims*, 9(2), 107–124.
- Walker, L. E. A. (2009). *The battered women syndrome*. N.Y.: Springer Publishing.
- Wallace, H. (1998). *Victimology, legal, psychological and social perspectives*. Boston: Ally & Bacon.
- Whitaker, D. J., Haileyesus, T., Swahn, M., & Saltzman, L. S. (2007). Differences in frequency of violence and reported injury between relationships with reciprocal and nonreciprocal intimate partner violence. *American Journal of Public Health*, 97(5), 941–947.
- Williams, J., Ghandour, R. M., & Kub, J. E. (2008). Female perpetration of violence in heterosexual intimate relationships, adolescence through adulthood. *Trauma, Violence & Abuse*, 9(4), 227–249.
- Worden, A. P. (2000). The changing boundaries of the criminal justice system: Redefining the problem and the response in domestic violence. *Criminal Justice 2000*, 2, 215–266. Retrieved from https://www.ncjrs.gov/criminal_justice2000/vol_2/02g2.pdf